

Baba Câfer Zindanı

Yazan : REŞAD EKREM KOÇU

BABA Câfer zindanı Fetih'ten Yeniçeri Ocağı'nın lağvına kadar, İstanbul'un başlıca mahpushanelerinden biri idi ki, esnaftan, halktan ve serseri gürühdandan, kaatil ve hırsızlarla borç ve zina mahkûmları Galata zindanı ile buraya atılırdı. Kadınlar bölümü de ayrıydı.

Siyâsî mücrimler ve asker ocaklarından birine mensup olan kaatiller ve hırsızlar ise Bâbiâlf'deki Tomruk'a, Yedikule'ye, Rumelihisarı'na, Tersane zindanına, Ağakapısı zindanına konurdu. Umumiyetle vücudunun izâlesi matlup şerirler, zindanda geceleyin boğulur, cesetleri de, ayağına taş bağlanıp bir çuvala konulduktan sonra denize atılırdı.

Baba Câfer zindanı, İstanbul surlarının Haliç boyunda bir burcun altında olup, fetihten sonra bu burç ve yanındaki kapı «Zindankapısı» adını almıştır. Vak'anüvis Ahmed Lûtfi Efendi, tarihinin üçüncü cildinde (M. 1831-1832) vekayii arasında, bundan böyle Zindankapısı'na «Baba Câfer» denilmesi için bir irade çıktığından bahsediyor ise de, Bâb-ı Câfer ve hattâ «Babacâfer kapısı» isimleri halk ağzında tutunamamış, «Zindankapısı» adı devam edegelmiştir.

Osman Nuri Ergin, «Mecelle-i Umûr-ı Belediye» adındaki muazzam eserinde,

İstanbul kadılığı sicillerinde kayıtlı H. 1180 (M. 1766) tarihli bir ilmühabere dayanarak Baba Câfer zindanı ile zindan nizamı ve hayatı hakkında çok kıymetli malûmat vermektedir. Şöyle ki:

«Zindana atılanların işesi vesair ihtiyaçları için devlet hazinesinden hiç bir şey sarfedilemezdi. Her gün, zindanın kule penceresinden bir mahkûm: «Ey hayır sahipleri!.. Bizi unutmayın!» yollu durmadan bağırır ve mahpuslara, hayır sahiplerinden sadaka akçasıyla aynı yardımlarından her gün birer paralık ekmek ve birer kâse çorba dağıtılırdı. Geceleri birer mum verilirdi. Pâyitaht halkınca da, zindan mahkûmlarına her gün tassaddukta bulunmak büyük sevap bilirdi. Nezir kurbanları da, hemen daima zindana gönderilirdi.

«Fakat sonraları suiistimaller başlamış, zindan kâtipleri sadaka ve nezir akçalarıyla ayniyatını bir yemlik edinmişlerdi. Çorba pişirilmez olmuştu. Yevmiye ikişer akçalık ekmek dağıtırlar, paranın üst tarafını zindan kâtipleri arasında taksim ederlerdi.

«Kurban ve mum nezirlerinden, yirmi mahkûma bir okka et ve bir mum verip, kalanını odabaşı ve kâtipler bölüşürdü.

«Mahkûmlardan biri, yüksek makam-

lara, devlet ricaline şefaatnâme, ahbap ve akrabasına mektup gönderecek olsa, derkenar akçası ile altmış paradan beş kuruşa kadar para alınırdı.

«Bir mahkûm, zindana yatak, kilim ve keçe gibi mefruşat getirecek olsa, yatak akçası adıyla kendisinden bir altına kadar para alınırdı. Vermiyen, taş üstünde yatıp kalkmaya mahkûm bırakılırdı.

«Bir mahkûmun af ve itlâki emri gelse, alabildiklerini alırlardı.

«Subaşılar tarafından tutulan hırsızlar ve yankesiciler zindana atıldığında, vak'a şüyu bulmamış ise üç beş gün sonra hırsız ve yankesicilerden alacaklarını alıp serbest bırakılırdı.

«Mahkûmlardan, zindancılara para yedirecek kudrette olanlar, hoş tutulurdu. Borç yüzünden zindana atılmış yahut cürmü pek o kadar büyük olmayan mahkûmlar, zindan kâtiplerine akça verecek durumda olup da vermezlerse, türlü yollardan muazzep edilirdi. Para verenler ise hoş tutulur, hattâ cürmü yok imiş tecessüs ettik diye hakkında şefâatnâmeler tanzim edilirdi.

«Rum, Ermeni ve Yahûdi ekalliyet, cemaatler sandığından zindan subaşısına rüşvet verirler ve bu suretle gayrimüslimlere zindanda Müslümanların nail olamadıkları rahatı temin ederdi. Zindanın itibarlı misafirlerini gayrimüslimler teşkil ederdi.

«H. 1180'de Baba Câfer Zindanı'nın bu bozuk düzeni düzeltilmek istenildi ve şu tedbirler alındı:

«1 — Baba Câfer zindanına, etvâr ve harekâtı mücerreb, namuskâr bir zindan subaşısının tâyini.

«2 — Zindana konulan bir mahkûmdan, her ne suretle olursa olsun hiç bir para alınmayacaktır.

«3 — Af ve itlâk edilen mahkûmdan, harç namıyla de iki para alınacaktır.

«4 — Gayrimüslimlerin verdikleri rüşvetin kat'iyyen önüne geçilecektir.

«5 — Kule penceresinden münâdiye verilen sadakalardan toplanan akça ile her gün mahkûmların ekmek ve çorbaları mutad üzere muntazaman tevzi edilecektir. Cuma günleri de pilâv verilecektir. Bu paraya Baba Câfer türbedarı mütevellî ve zindan subaşısı nâzır tâyin olunacak ve para onların eli ile sarfolunacaktır.

«6 — İşe, odun, kömür, kandil gibi masraflar çıktıktan sonra geri kalan para, keselere konup mütevellî ve nâzır tarafından mühürlenecektir.

«7 — İstanbul kadıları, her dört ayda bir zindan hesaplarını tetkik edecektir. Fazla para ile, borç yüzünden hapsedilmiş olup hiçbir vakit borçlarını ödeye-meyecek olanların borçları ödenecek ve bu gibiler tahliye edilecektir.

«8 — Mahkûmların istidalarından, derkenar akçası olarak yirmi paraya kadar harç alınacak; kudreti olmıyanlarınki meccanen yazılacaktır. Hilâfında hareket eden kâtipler şiddetle tecziye edilecektir.

«9 — Her gün zindana atılan veya zindandan çıkarılan mahkûmlar evvelâ çavuşbaşı ağaya inha olunacak ve ancak onun tasdikından sonra zindana konulup çıkarılabilecektir.

Zina ve fuhşun, gazab-ı Sübhânî olan taun ve vebanın zuhurunda başlıca sebeplerden bilindiği devirlerde, İstanbul'da gerek cami avlusunda, sokakta, bekâr odalarında ve kırlarda ve gerekse mahalle aralarında alenî ve gizli fuhuş ile ithham olunan zaniyeler ve fâhişeler de Baba Câfer zindanının kadınlar kısmına atılırdı. Mahalle imamı, bu gibi genç kız ve kadınları zabıtaya ihbar ederdi. Zabıta da ihbardan sonra şiddetle takip ile zaniyeyi ve fâhişeyi zindana atmakla muvazzaf idi. Bir zaniye veya fâhişe, zindandan ancak tövbe ve istiğfar etmek suretiyle kurtulabilirdi.

Hâkikaten nâdim ve pişman olduğuna dâir, mahallesi imamıyla mahallesinden

20024

İSTANBUL FETHİ DERNEĞİ
YAYINLARI — Nr. 4

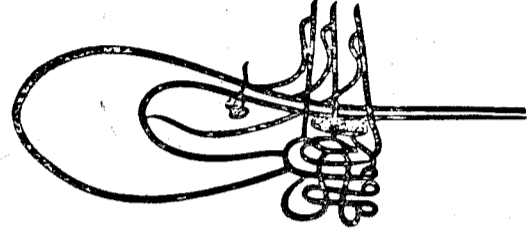
Baba Cafer Zindan, S. 1421

KADDE YATIRILANDIKTAN
GEMRA GELEN DOKÜMAN

21 TEMMUZ 1993

İSTANBULDA
SAHÂBE KABİRLERİTercüme
R. Kurşunlu

Prof. Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Türkiye İslamiyet Vakfı İslâmî Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demir No:	18944
Tasvir No:	726.82 ÜNV.1

İSTANBUL — 1953

14

İSTANBULDA SAHÂBE KABİRLERİ

AMR İBN-ÜL-ÂS

(عمرو بن العاص)

Sahâbeden olan bu zâtin adına vaktiyle Galata'da Kurşunlu-mahzen câmiî denen şimdiki Yeraltı câmiî içinde bir makam vardır. Hakkında şöyle bir tekrim kıtası okuduk :

Galata fatihleri eşhâs Kurşunlu-mahzen sizlere hâs
Yâ Hazret-i Amr ibn-ül-Âs Şefâate ir-gör bizi

BABA - CA'FER

(بابا جعفر)

Baba-cafer veya Zindan denen mahalde bulunan ve Ca'fer-ül-Ensari, Baba Ca'fer-i Sadık, Seyyid Ca'fer, Ca'fer-üs-Sâdık da denen bu zâte İstanbul'un eski mutakit halkı Baba-Ca'fer demişler ve ona sayacağımız bir çok manevî sebeplerle bağlanmışlardır.

Bu zâtin haltercumesi hakkında yazılı olarak bizde Evliya Çelebiden alarak ilk malûmat veren Ayvansaraylı Hafız Hüseyin efendidir. Topkapı Sarayı Müzesinde Hazine kütüphanesinde N. 1565 de saklı el yazısıyla olan ve İstanbul hâturalarına dair mühim notlar bulunan mecmuada (S. 276) Baba-Ca'fer hakkında şu izahatı buluyoruz :

«Tarik-i siddikiyeden Bağdâdiy-ül-asl bir şeyh-i muteberdir. Abbasi halifelerinden Harunürreşid zamanında İstanbul tekkuruna gönderilen iki elçiden biridir. Diğeri Baba-Maksud'dur. Evliya (Çelebi) tarihinde yazdığı üzere kralı igzâb edip vaz'-ı zindan eyledikte ol kederle vefat eylemiştir. Kralın dahi gazabı teskin olmamakla zindan içine meyyitini dahi haps eyledim deyü ol mahalde defnolunmuştur ki «muaf» 191 (807) tarihindedir.

«Ol eyyamda zindancı bulunan kimse şeyh-i mezburun bazi kerâmetlerini görüp İslâma geldikte Ali ismi tayin olunup Baba Ali denmekle marûf oldukça Kral haberdar olup onu dahi şehit edip şeyhin yanına defnolunmuştur. Refiki Baba Maksud, mahud cevap ile Bağdada avdet ettirilmiştir.

A. SÜHEYL ÜNVER

15

«Ba'dezzaman Ebülfethin İstanbul'a teveccühü mesmu' olup Baba Ca'fer-i mezbûrun evlâdından bulunanların bazıları gelip padişâha arz-ı hâl eyledikte kendisini zindan huddâmına reis eylemiştir ki ... el'an nesli bâkidir¹. Ve yine neslinden Seyid Abdülvehhab dahi vefat eyledikte Kale kapısı haricinde Yemişçiler kurbinde mahsus mahalde medfundur. Ammâ zindanın dahilinde türbe kurbinde bir levhaya eslâfdan Hayri nâm kimsenin nazmeylediği 28 beyitli manzumesi vardır :

Elâ ey mukbil-i Mevlâ kerâmet dürrünün kâni
Baba Ca'fer deyu verdük cihâna şöret ü şâni
Medîne şehrinin halkı sürerdi pâyine yüzler
Kudûmün hâkidir hakka göze kahlı safahâni
Kerâmâtiyle olup sen her yerde âleme meşhur
Hüdânın her cihet olmuş sana lütfiyle ihsanı
Seni methetmeğe diller velî acz ile hayrette
Ne mümkün vâfide katresinin veş bahr-i ummânı
Sen idin hemdemi Hazret olup eshâb-u-ensârdan
O asrın kutb-ül-aktâbı sen idin anladım ânı
Azimet eyleyip geldin bu Rûmun iline ol dem
Ziyaret etmeğe şehri Stanbûlû çü pünhâni
Ayâsofyâya girdin iki rek'at namaz için
Ki dolmuş anda kâfirler okur İncili rûhbânı
Okurken dilleri nagâh tutuldu anda rûhbânın
Didiler kim Muhammed ümmeti var bunda sırrânı
Yedi kimse ile sen anda oturdun hakikatte
Didiler kim seven kalsın Muhammed gibi sultânı
O sözden sen ayak üzere durageldin o dem filhâl
Geçdiecek anda küffarın çıkayazdı velî canı
Tutup sen gibi sultanı nice dürlü siyasetle
Yer ettüler sanâ oldem velî bendiyle zindânı
Görür kim su kenarında seni zindancı bendin yok
Dağıldı aklı başından bu sırrın oldu hayrânı

¹ Şeyh-i zindânî denen bu zât Anadolu'dan İstanbul muhasarasına gelenlerdendir ve ni'm-el-ceyşdendir.